

Bijlage VWO
2019

tijdvak 2

Nederlands

Tekstboekje

De evolutie leert ons geen moraal

(1) Tussen ons en de andere dieren loopt een scherpe grens. Sterker nog: de evolutie van de menselijke geest is zo anders verlopen, dat er
5 tussen ons en onze evolutionaire verwanten een cognitieve kloof gaapt. Als enige diersoort hebben we taal, een verworvenheid waaraan we onze heerschappij in het dierenrijk te danken hebben, en moreel besef.

(2) Darwin heeft ons geleerd dat de eigenschappen van levende wezens in de loop van de geschiedenis zijn ontstaan, evoluerend door natuurlijke selectie. Als dat klopt, dan zouden wij
15 een gewijzigde versie zijn van onze verre voorouders en meer lijken op onze nauwste verwanten, de chimpansees, dan op 'lagere' dieren. Taal en moraal zouden dan een lange geschiedenis hebben.

(3) Dit is een populaire visie die ten grondslag ligt aan de evolutionaire psychologie. De manier waarop wij denken, is bepaald door de *struggle for life*¹⁾ van onze verre voorouders uit de steentijd, zo'n miljoen jaar geleden. Daardoor zouden man en vrouw op verschillende manieren
30 jaloers zijn. Zij heeft er meer moeite mee als hij een emotionele verhouding heeft met een ander dan wanneer hij vreemdgaat. Bij hem is het net andersom: een verliefdheid ziet hij door de vingers, maar hij kan er niet tegen als ze het met een ander doet.

(4) Dit past bij een dogma van de gedragsbiologie, over promiscue mannetjes die zoveel mogelijk vrouwtjes willen bevruchten, terwijl vrouwtjes hun partner juist aan zich willen

binden om samen voor de jongen te zorgen. Dat bepaalde ook het
45 seksuele gedrag van onze jager-verzamelaar-voorouders, en aan die strategie zijn we nog altijd onderworpen.

(5) Maar wat blijkt? Uit interviews met
50 onder anderen Duitsers en Amerikanen komt naar voren dat de verschillen tussen hen veel groter zijn dan die tussen mannen en vrouwen. Het dogma van de overspelige mannetjes en trouwe vrouwtjes gaat bij veel menselijke culturen helemaal niet op, evenmin als bij alle diersoorten. Sekseverschillen in menselijk gedrag zijn dus vooral cultureel bepaald en
60 hebben misschien heel weinig te maken met onze biologische evolutie.

(6) Hetzelfde geldt voor het idee dat onze zelfzuchtige genen maken dat we meer investeren in bloedverwanten dan in anderen. De keerzijde ervan is het 'assepoester-syndroom': stiefouders maken zich veel vaker schuldig aan kindermishandeling dan biologische ouders.

(7) De Amerikaanse filosoof David Buller heeft dat nare sprookje ont-kracht. Hij ontdekte dat kindermishandeling door stiefouders vaker wordt geregistreerd doordat er een
75 cultureel vooroordeel heerst bij de autoriteiten. Opnieuw blijkt dat culturele factoren veel belangrijker zijn dan de invloed van genetische evolutie.

(8) De bekende apenonderzoeker Frans de Waal gaat nog veel verder terug in de geschiedenis en betoogt dat bepaalde menselijke eigenschappen, zoals moreel besef, ook te vin-

85 den zijn bij onze nauwste verwanten,
de mensapen. De Waal noemt het de
"aap in ons": niet zomaar een
vernijze op onze dierlijke natuur,
maar een oeroude eigenschap, die
90 bij ons alleen wat beter ontwikkeld is
dan bij apen.

(9) De achterliggende gedachte is
duidelijk: evolutie verloopt zeer lang-
zaam, dus menselijke eigenschappen
95 moeten ook bij andere dieren (en
vooral bij onze nauwste verwanten)
aanwezig zijn, hoe primitief ook. De
Waal zegt bewijs te hebben gevon-
den voor een besef van *fairness*
100 (eerlijkheid) in apen. Het filmpje van
de aap die geërgerd ophoudt met
een spelletje waarin hij beloond
wordt met een stukje komkommer als
hij ziet dat zijn buurman voor hetzelf-
105 de gedrag wordt beloond met een
druif, is beroemd geworden in *De
Wereld Draait Door*. Maar wat er niet
bij verteld werd, is dat de apen op
precies dezelfde manier reageerden
110 als er een druif in de lege kooi naast
hen lag, zonder een soortgenoot om
jaloers op te zijn. Ja, ook een aap
kan zich ergeren, maar waarom zou
dit iets met eerlijkheid te maken
115 hebben?

(10) Volgens De Waal, die *Een tijd
voor empathie* schreef, kunnen we
een voorbeeld nemen aan de empa-
thie van apen, die zich met elkaar
120 verzoenen na conflicten en bij wie
buitenstaanders de vechtersbazen
troosten. *Wat de natuur leert over
een betere samenleving*, luidt de
ondertitel.

125 (11) Maar is niet ook hier de wens de
vader van de gedachte? Er zijn
sterke aanwijzingen dat apen zich
niet empathisch gedragen, maar
zichzelf indekken tegen mogelijke
130 agressie. Zowel de winnaar als de
verliezer van een gevecht wordt

'getroost', wat de kans op een
gewelddadige confrontatie verkleint.

(12) Het dierenrijk biedt dus weinig
135 aanknopingspunten voor moraal. Dat
is ook niet erg. De Schotse filosoof
David Hume waarschuwde in de
achttiende eeuw al tegen de notie dat
uit de manier waarop de wereld in
140 elkaar zit, is af te leiden dat ze zo
zou moeten zijn. Oftewel, je kunt
geen morele oordelen uit de natuur
halen, al beweert Frans de Waal nog
zo stellig dat de natuur ons wat leert.
145 Maar je kunt wel onderzoeken hoe de
mens tot een moreel wezen is
geëvolueerd.

(13) De Amerikaanse paleontoloog
Stephen Jay Gould heeft een alterna-
150 tief bedacht voor de langzame evo-
lutie door natuurlijke selectie: het
*punctuated equilibrium*²⁾. Soms, zegt
Gould, kan evolutie heel snel verlo-
pen, met grote sprongen. Daarnaast
155 kunnen eigenschappen ontstaan als
bijproduct van selectie op een andere
eigenschap. Dat bijproduct kan bij
een plotselinge verandering in de
omgeving ineens van pas komen en
160 een selectief voordeel hebben. Gould
noemt het vermogen tot lezen en
schrijven. Het is niet plausibel dat dat
zich over miljoenen jaren heeft ont-
wikkeld, het is waarschijnlijk 'mee-
165 gelift' met een ander cognitief
vermogen.

(14) Volgens de Amerikaanse taal-
kundige en filosoof Noam Chomsky
is menselijke taal vrij recent (zo'n
170 honderdduizend jaar geleden) ont-
staan, wellicht dankzij een mutatie
die geleid heeft tot een gewijzigde
'bedrading' van het menselijk brein.
Chomsky betoogt dat je feitelijk heel
175 weinig kunt zeggen over de evolutie
van het denken, maar dat het waar-
schijnlijk is dat onze prehistorische
voorouders geen taal hadden zoals

wij. Archeologen hebben dramatische
180 veranderingen geconstateerd die
ongeveer 80.000 tot 100.000 jaar
geleden hebben plaatsgevonden.
Gevonden fossielen duiden op het
gebruik van symbolen, bijvoorbeeld
185 in de grotschilderingen die in Frank-
rijk en Spanje zijn ontdekt. Maar ook
verbeteringen van werktuigen, die op
zich al van veel eerder bekend zijn,
ontwikkelen zich dan opeens veel
190 sneller. Deze explosie van creativiteit
heeft waarschijnlijk iets te maken met
de ontwikkeling van taal. Het taal-
vermogen is tot nu toe bij geen enkele
andere diersoort aangetroffen, het-
195 geen ook wijst op een uniek mense-
lijke evolutie.

(15) Chomsky meent dat taal een
eenvoudig systeem is dat ons gren-
zeloze gebruiksmogelijkheden biedt.
200 De grote kampioen van de langzame
evolutie, Richard Dawkins, was het
daar eerst mee oneens, bijvoorbeeld
in zijn populaire boek *De zelfzuchtige
genen*. Maar in zijn onlangs versche-
205 nen autobiografie blijken zijn inzich-
ten geëvolueerd te zijn en omarmt hij
Chomsky's ideeën over taal: hij
spreekt van een "macromutatie".
Kortom, drie toonaangevende weten-
210 schappers zijn het erover eens dat
evolutie ook heel snel kan verlopen,
en zij zijn niet de enigen.

(16) Populair-wetenschappelijke boe-
ken over de evolutionaire oorsprong
215 van de menselijke natuur zijn best-
sellers: *Madame Bovary's Ovaries*
door David en Nanelle Barash,
Jaloezie, de gevaarlijke passie van
David Buss, *Oerdriften op de werk-
220 vloer* van evolutionair psycholoog
Bram Buunk, en het jongste voor-
beeld: *Mismatch* van Ronald Giphart
en Mark van Vugt.

(17) Nu kun je het lezen van zulke
225 boeken zien als een onschuldig en

ook wel vermakelijk tijdverdrijf, maar
wij vinden de inhoud ervan zorgelijk.
Het wetenschappelijk onderzoek naar
de evolutie en werking van de
230 menselijke geest wordt niet bepaald
bevorderd door pseudowetenschap-
pelijke verzinsels. De meeste weten-
schappers negeren evolutionaire
psychologie. Het is de taak van
235 wetenschappers om pseudoweten-
schap te ontmaskeren en om hun
bevindingen zo goed mogelijk uit te
leggen aan een breed publiek.

(18) Het wordt griezelig als zulke
240 pseudowetenschappelijke inzichten
onze moraal gaan verklaren en zo
een bepaalde visie op het samen-
leven rechtvaardigen. Daaraan
maken niet alleen de genoemde
245 bestsellerauteurs zich schuldig, maar
ook Frans de Waal met zijn empathi-
sche aap – ze praten de lezer een
vaste, op de evolutie gebaseerde
moraal aan.

(19) Achterhaalde morele opvattin-
gen gekoppeld aan ongefundeerde
speculaties leiden dan tot bevestiging
van bestaande stereotypen, bijvoor-
beeld over de rol van mannen en
255 vrouwen in onze moderne maat-
schappij – vrouwen zijn trouw en
'verzorgend' terwijl mannen doen wat
ze willen, want *boys will be boys*³⁾.
Het zit in onze 'zelfzuchtige' genen
260 en we kunnen er niets aan doen.

(20) We kunnen beter nagaan waar
wij onze bijzondere vermogens aan
danken. Hoe zijn wezens ontstaan
die taal tot hun beschikking hadden,
265 waardoor ze met beperkte middelen
oneindig konden combineren? Hoe
konden ze creatief worden, zich door
kunst uiten, het vermogen ontwikke-
len om zich in de gedachtewereld
270 van anderen te verplaatsen en zich
af te vragen: hoe ga ik met een ander
om?

(21) Als we dat doorgronden, snappen we alléén waarom wij überhaupt de vraag kunnen stellen wat wij zouden kunnen, willen en moeten doen – maar we weten dan nog vrijwel niets over wat de juiste moraal is. Een evolutionaire verklaring van het ontstaan van morele vermogens dwingt ons op geen enkele manier om bepaalde morele opvattingen te omarmen. Wij zijn niet de gevangenen van onze geschiedenis, maar moeten onze creatieve geest benutten om de maatschappij in te richten naar ons goeddunken. Wat een goede maatschappij is, dat vertelt de evolutie ons niet. Dat zullen we zelf moeten bedenken.

*naar: Johan Bolhuis en Marcus Düwell
uit: Trouw, zaterdag 23 april 2016*

Johan Bolhuis is hoogleraar Psychologische Functieleer aan de universiteit Utrecht; hij publiceert veel over brein, cognitie en gedrag van mens en dier. Marcus Düwell is directeur van het Departement Filosofie en Religiewetenschap in Utrecht en is daar hoogleraar Ethiek.

- noot 1 *struggle for life*: de strijd om het bestaan. De term werd bekend door Darwin die erop wees dat alleen de sterksten van de soort, degenen die kunnen overleven, blijven bestaan.
- noot 2 *punctuated equilibrium*: onderbroken evenwicht
- noot 3 *boys will be boys*: een Engelse uitdrukking die wordt gebruikt om te benadrukken dat mensen niet verrast moeten zijn als jongens of mannen op een ruwe of lawaaijerige manier handelen, omdat dit deel uitmaakt van de mannelijke aard

Tekst 2

Nee, meneer de politicus, mijn statistieken zijn niet links

(1) Het lijkt nog niet zo lang geleden dat politici van linkse en rechtse signatuur zich ondanks hun vele tegenstellingen althans nog konden vinden in de gedeelde overtuiging dat verstandig beleid gebaseerd moet zijn op een juist begrip van de wereld. Statistieken, feiten en wetenschappelijke bevindingen waren daarbij van onvervangbare waarde. Respect voor de wetenschappelijke methoden en de cijfers die door economen, sociologen, politicologen, klimatologen en andere wetenschappers werden ge-

15 produceerd, gaf de politieke strijd tenminste een zekere redelijkheid. (2) Die tijd lijkt voorbij. Het publieke debat is voor een belangrijk deel losgezongen van de objectieve werkelijkheid. Veel politici bouwen met drogredeneringen en selectieve bewijzen een eigen werkelijkheid. Cijfers die niet in dat verhaal passen, worden zo geïnterpreteerd dat ze het eigen gelijk ondersteunen. Wetenschappers die onwelgevallige feiten produceren, worden publiekelijk gedesavouéerd als onbetrouwbare

figuren van wie onderzoeksbevindingen als opgeleukte meningen moeten worden gediskwalificeerd. Slim gekozen etiketten ondermijnen de geloofwaardigheid van deskundigen. Dan heet een arbeidsmarkt-deskundige ineens een ‘linkse econoom’, wordt een integratiedeskundige weggezet als ‘rechtse socioloog’ of zitten klimaatwetenschappers in een ‘ivoren toren’.

(3) Het kaltstellen¹⁾ van wetenschappers legt politici geen windeieren. Een deel van het kiezersvolk herkent zich immers niet in de objectieve werkelijkheid zoals die tot uitdrukking komt in onderzoeken. Het land kan wel steeds veiliger geworden zijn, toch voelen veel mensen zich steeds onveiliger. Het levert electoraal soms meer op deze mensen naar de mond te praten dan hen als volwaardige burgers te behandelen en serieus met hen in debat te gaan.

(4) Intussen wordt het gezag van de wetenschappen steeds verder ondergraven. Anti-intellectualisme is natuurlijk altijd een goede voedingsbodem geweest voor populistische volksmenners, maar toch is de onbeschaamdheid waarmee sommige politici de feitenvrije politiek omarmen, nu gevaarlijker dan ooit. De wereld is complex en gevaarlijk. Door wetenschappers te ondermijnen, ontlenen politici burgers en beleidsmakers de meest betrouwbare wijze waarop ze inzicht kunnen krijgen in de feitelijke werkelijkheid.

(5) Het wordt daarom tijd dat wetenschappers die neergeworpen handschoen eens opnemen. Gelukkig kunnen zij zelf best iets doen om het gezag waarmee ze spreken, te herstellen. Ten eerste door openheid te betrachten. Immers, mensen die wetenschappers andere dan louter

wetenschappelijke motiveringen toedichten, hebben gewoon een punt. Wetenschappers zijn ook maar gewoon mensen, met meningen, vooroordelen, belangen, en politieke voorkeuren. Burgers voelen dat heus aan en politici maken er gebruik van. **(6)** En dus moeten wetenschappers toegeven dat zij zelf bevooroordeeld zouden kunnen zijn. Maar ze mogen ook met zelfverzekerdheid volhouden dat het wetenschappelijk forum als geheel zo waardenvrij als mogelijk is. Wat is wetenschap immers anders dan een georganiseerde inspanning om vermoedens te toetsen aan de werkelijkheid? Wetenschappers moeten uitleggen dat ze elkaar niet op de inhoud van hun ideeën controleren, maar op de wijze waarop ze hun denkzels toetsen aan de werkelijkheid. Onderzoeken worden gerepliceerd, nagerekend, en bediscussieerd. Zo ontstaat een steeds verfijnder begrip van de wijze waarop de wereld werkelijk werkt. Persoonlijke meningen sneuvelen in dit spel al gauw als ze niet door cijfers worden ondersteund.

(7) Wetenschappers zouden zich publiekelijk moeten beperken tot uitspraken waarover in het wetenschappelijk forum een redelijke mate van overeenstemming bereikt is. Natuurlijk: het trage karakter van de wetenschappelijke consensusvorming staat op gespannen voet met de mediologica en het verlangen van politici snel antwoorden te vinden. Maar het is van groot belang voor het gezag van de wetenschappen weerstand te bieden aan de druk om dan maar snel iets te roepen. Als wetenschappers al iets moeten zeggen op basis van een enkel onderzoek, dan zouden ze onvermoeibaar de nodige kanttekeningen moeten plaatsen bij

de opgevoerde bewijsvoering. Zo kan men voorkomen dat journalisten of politici op een oneigenlijke wijze met minder stevige wetenschappelijke bevindingen aan de haal gaan.

(8) Er is geen beter alternatief. Jazeker, wetenschap is onvolmaakt.

Gegevens zijn onvolkomen en de wijze waarop wetenschappers conclusies kunnen trekken op basis van wat ze observeren, is onderwerp van voortdurend wetenschapsfilosofisch debat. Bovendien: er zijn nogal wat interessante vragen die we niet met

wetenschappelijke methoden kunnen beantwoorden, bijvoorbeeld over hoe het voelt om vluchteling of werkloze of kansloze jongere te zijn. Wetenschappers zijn zelf vaak de eersten om dat toe te geven. Maar de onderkenning van de beperkingen van de wetenschappelijke methode mag ons er niet van weerhouden vast te stellen dat die methode de beste wijze is om tot een bepaald soort kennis te komen. Dat is belangrijk: de werkelijkheid laat zich niet straffeloos negeren.

naar: Mark Levels

uit: NRC, 18 augustus 2016

noot 1 kaltstellen: neutraliseren, uitschakelen

Tekst 3

Kunnen we normaler doen over eten?

(1) Eten is politiek. Of het nu gaat om de technologie achter ons eten (E-nummers, klonen, genetische modificatie van gewassen), de gezondheidsrisico's bij de productie van ons eten (de dioxinecrisis, de EHEC-epidemie, de gekkekoeienziekte, Q-koorts) of de voorlichting over ons eten (wanneer mogen bedrijven voedsel aanprijzen als gezond?).

(2) Eten gaat ons allemaal aan en daarmee is het dus ook een politieke kwestie. Zoals vaker wordt de vooruitgang diep gewantrouwd. Er is heimwee naar de kleine boer, naar 'eerlijk eten' waar niet mee gerommeld is. Dat die kleine boer toch een stuk minder monden kon voeden dan de huidige industrie, wordt gemakshalve vergeten.

(3) Boeren hebben van oudsher een innige relatie met de overheid. Er zijn weinig sectoren die wereldwijd zoveel subsidie toegestopt krijgen als de agrarische. Een superenthousiaste geldschietster is Europa. Als je de Europese Unie definieert aan de hand van haar uitgaven, dan is Brussel een immense subsidieverstrekker aan de agrarische sector: ruim 50 miljard euro.

(4) Wantrouwen van consumenten en een krachtige lobby van boeren maken voedsel een markt die zucht onder de overbemoening van de overheid. Regels, betutteling, beleid dat zwakt, het hoort er allemaal bij. Geen wonder, als zowel consumenten als producenten politici plawalsen met verzoeknummers.

(5) Als een overheid eenmaal begint met geld uitdelen, dan schreeuwen de ontvangers voortdurend om meer hulp. Toen Rusland onze komkom-
45 mers niet meer bliefde in 2011, toen Rusland nog veel meer van onze oogsten niet bliefde in 2014, telkens klonk het: overheid, spring bij!

(6) Onlangs vroegen de Europese
50 boeren weer om geld, in Brussel. Varkensboeren hebben het zwaar en willen steun. En melkboeren zijn bij nader inzien toch niet zo blij met het afschaffen van het melkquotum¹⁾. De
55 Nederlandse boeren juichten afschaffen toe; konden ze eindelijk ook eens de wereldmarkt veroveren. Maar nu is er natuurlijk te veel melk, stort de melkprijs in, werken boeren
60 onder hun kostprijs en willen ze hulp van de overheid. Tja, zo ken ik er ook nog wel een paar.

(7) “De wereldeconomie is een ongeleid projectiel. Belangrijke secto-
65 ren, als voedsel, hebben regulering nodig”, zei de voorman van de melkveehouders in de NRC. Maar, beste meneer, dat geldt voor alle bedrijven. Dan kunnen belastingbetalers élk
70 bedrijf gaan compenseren, wanneer de wereldeconomie even de verkeerde kant op gaat.

(8) Op- en neergang hoort echt bij de economie en dus bij ondernemen. En
75 de financiële neergangen zal je echt zelf moeten opvangen, ook als boer (hoge uitzonderingen daargelaten). Neem bijvoorbeeld een fabrikant van chipmachines: die is niet anders
80 gewend. Daar is het ook hollen of stilstaan: óf het bedrijf kan niet genoeg machines maken om de vraag bij te benen, óf het zit met veel te veel machines die niemand wil
85 hebben. Normale tijden kent het nauwelijks. Op grillige markten hebben boeren geen monopolie.

(9) Er is nog een argument tegen al die hulp: je beloont slecht gedrag en
90 straft de verstandige ondernemer. Elke keer dat de overheid zielige boeren redt die geen buffer aanlegden voor slechte tijden, staat de ondernemer die wel een buffer aanlegde, voor gek. Die kijkt de volgende
95 keer wel uit: hij kan net zo goed meer risico nemen, want “de overheid redt je toch wel”. Met elke ronde hulp zullen er dus minder boeren zijn die
100 voor zichzelf kunnen zorgen. Van mij mag de markt voor voedsel dus een stuk normaler worden, of moet ik zeggen: gezonder?

*naar Marieke Stellinga
bron: NRC, 15 september 2015*

noot 1 In de Europese Unie was tussen 1984 en 2015 met behulp van melkquota beregeld hoeveel koemelk per boerderij mocht worden geproduceerd.

Darwin zou het nu ook samen doen

(1) In 1839 ontving de Engelse wetenschapper Charles Darwin een uitvoerige brief van de Duitse geograaf Alexander von Humboldt (in het Frans) waarin deze tal van eigen observaties over klimaat en soorten toetst aan die van Darwin. In de loop van zijn leven verstuurde Charles Darwin 6.500 brieven en hij ontving er 7.500. Hij correspondeerde met alle grote Europese geleerden van zijn tijd. Darwin werkte echter, zoals zijn tijdgenoten, grotendeels alleen en met eigen geld. Zijn correspondentie, nu ondergebracht in een digitaal archief (www.darwinproject.ac.uk), laat zien hoezeer uitwisseling met anderen van belang was voor zijn ideeënvorming. Sommige brieven, zoals die van Humboldt, waren in feite een wetenschappelijk artikel avant la lettre¹⁾.

(2) Sinds de tijd van Darwin is er veel veranderd. Wetenschap is steeds meer samenwerking geworden en steeds vaker is het geld voor die samenwerking de doorslaggevende factor. Een van de best bewaarde geheimen van de Europese integratie is het succes van de wetenschappelijke samenwerking. Dat succes bestaat uit verschillende dimensies. Er is veel geld beschikbaar voor wetenschap en innovatie. Het Europese subsidieprogramma *Horizon 2020* heeft 80 miljard te verdelen over zeven jaar. Open toegang tot wetenschappelijke publicaties is daar onderdeel van, zodat onderzoekers gratis toegang hebben tot de meest recente wetenschappelijke inzichten.

(3) Dit Europese kaderprogramma

bereikt zijn zevende vijfjarenfase. De Europese academies voor wetenschap werken samen, net als nationale financiers. Er zijn beurzen voor onderzoekers en er bestaan tal van Europese instituties voor wetenschap, zoals de *European Science Foundation* en de *European Research Council*, die zich richten op onderzoekers van de hoogste kwaliteit en die bedragen uitkeren die in de miljoenen kunnen lopen.

(4) Het belangrijkste: de financiering dwingt landen samen op te trekken, waardoor een groot aantal instellingen wordt blootgesteld aan geavanceerde methoden van werken. Dat laatste slaat niet alleen op moderne apparatuur, maar ook op de beoordeling van de staf en het scheiden van politiek en wetenschap. Ik heb ooit in het wetenschappelijke bestuur gezeten van een Spaanse onderzoeksorganisatie en zal niet de verbazing van mijn medebestuurleden vergeten toen ik vertelde dat je in Nederland geen lid van een partij hoefde te zijn om het te schoppen tot instituutsdirecteur.

(5) Er zijn wel punten van zorg, zoals de Europese bureaucratie: ook al wordt er gestreefd naar vereenvoudiging, toch zijn wetenschappers nog altijd veel tijd kwijt aan het opstellen van aanvragen en eenmaal toegewezen gelden worden aan strikte controle onderworpen. Daarnaast bestaat er een meestal onuitgesproken conflict tussen kwaliteit en evenredige verdeling: als kwaliteit de enige norm was, dan zouden rijke landen het meeste geld krijgen omdat

85 zij meer en langer in wetenschap
hebben geïnvesteerd. Dit wordt deels
opgevangen door speciale stimule-
ringsprogramma's voor minder-
bedeelde landen. Tot slot steunt het
90 hele systeem van beoordeling en
toekenning van fondsen grotendeels
op het vrijwillige werk van onderzoe-
kers die elkaars werk beoordelen.
Gezien de procedures is het niet
95 denkbeeldig dat de bereidheid om tijd
te investeren in dit systeem van peer-
review²⁾ afneemt. Hiervoor is geen
eenvoudige remedie, omdat het
honoreren van nu nog vrijwillige
100 beoordelingen het systeem veel
duurder zou maken.

(6) Dit zijn muizenissen vergeleken
bij de resultaten. Onderzoek is geen
kwestie meer van vermogende
105 individuen, zoals in Darwins tijd, en
ook geen nationale activiteit, maar
een spinnenweb van instellingen en
onderzoeksgroepen. Zonder Europa
geen goed onderzoek, zonder onder-
110 zoek geen sterk Europa. We moeten
het hebben van onze collectieve
intelligentie en intellectuele uitwis-
seling. Daarin zit de crux: in een
Europese bevolking van 500 miljoen
115 mensen is de basis voor de top-
talenten en creativiteit veel breder
dan in een land met zeventien
miljoen inwoners.

*naar: Louise O. Fresco
uit: NRC Handelsblad, 23 april 2014*

noot 1 avant la lettre: vóór het begrip waar het om gaat, al bestond

noot 2 peerreview: beoordeling door collega's uit de eigen beroepsgroep

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen. Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.